

Växande marknad

Försäljning, volymer & trender för ekologisk mat

EKOLOGISKA LANTBRUKARNA 2006

Växande marknad

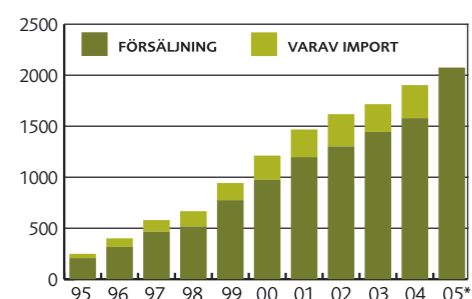
För tjugonde året i rad fortsätter marknaden för ekologiska livsmedel att växa rejält. Till exempel ökade Coop sin försäljning av ekologiska livsmedel med 5% under 2005 (Coops Miljörapport) och ICA med hela 12% (ICAs Rapport om etik och samhällsansvar). Förutom försäljning genom dagligvaruhandeln har även offentliga storkök (kommuner och landsting) börjat visa ett allt större intresse för ekologiska livsmedel. Vidare ökar många mindre butiker, specialiserade på ekologiska livsmedel, och gårdsbutiker samt prenumerationssystem sin försäljning. De ekologiska livsmedlen erövrar därmed en allt större marknadsandel.

På branschnivå – spannmål, frukt&grönt, kött, mjölk och ägg – är dock bilden betydligt mer varierad. Försäljningen av ekologiskt nöt- och griskött ökade till exempel med 7% respektive 10%, medan lammförsäljningen minskade med 35%. Försäljningen av ekologiska ägg ökade endast modest, med 1–2,5% under 2005. Samtidigt ökade försäljningen av ekologisk frukt&grönt genom dagligvaruhandeln med hela 15–30%. Den svenska odlingsarealen för ekologiska grönsaker höll sig dock konstant medan den för frukt ökade. Försäljningen av ekologiska mejeriprodukter fortsätter också att utvecklas positivt och mejeriernas produktion av ekologiska produkter ökade med knappt 5% under 2005. Efterfrågan på ekologisk spannmål växer stadigt, och på grund av minskade skördar internationellt har priserna stigit igen. Samtidigt minskade den svenska odlingsarealen av ekologisk spannmål avsevärt med hela 11% (6 716 ha) under 2005.

Denna skrift ger en inblick i branshdynamiken bakom marknadsutvecklingsiffrorna. Marknadsutveckling och branschutveckling går hand i hand. För att marknaden ska kunna fortsätta utvecklas positivt krävs en uppbackning av branscherna – där volymer, priser och produktutbudets bredd är viktiga komponenter. I skriften beskrivs även de olika företagens positioner och på vilket sätt de bidrar till marknadsutvecklingen. För det är en sak som är säker, all branschutveckling och därmed i förlängningen marknadsutvecklingen, börjar hos det enskilda företaget.

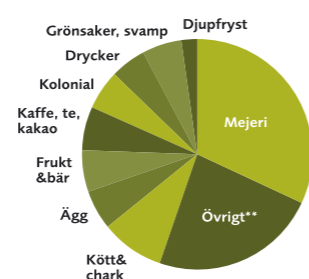
Marknaden som helhet

Försäljningsvärdet av KRAV-godkända livsmedel i grossistled 1995–2005, miljoner kr

* Enligt en egen prognos som Ekologiska Lantbrukarna har gjort ska den totala marknaden för ekologiska livsmedel i grossistled ha vuxit med cirka 8–10% under 2005.

Försäljningsvärdet 2004 av KRAV-godkända livsmedel i grossistled fördelat på varugrupper, procent

* Observera att de produkter som förmedlas eller säljs direkt från gårdarna inte finns med i KRAVs definition av grossistledsförsäljning. Det betyder till exempel att försäljningen av ekologiska grönsaker som andel av den totala försäljningen av ekologiska livsmedel är betydligt större – uppemot dubbelt så stor – än vad som speglas ovan. Avvikelser finns även på andra produktgrupper.

** I gruppen Övrigt ingår Barnmat, Bröd, Konserverade produkter, Matfett, Snack/konfekt, Socker/sirap/honung, Sylt/marmelad/mos

Betydligt högre priser, samtidigt avsevärt mindre odlingsareal under 2005*

Priserna på ekologisk spannmål, balj- och oljeväxter blev betydligt högre under 2005, vilket var efterlängtat av odlarna efter ett par år med mycket låga priser. Priserna på ekologiskt vår- och höstvetete steg till exempel med +12–13% under 2005 och priset på ekologiskt havre med hela +17–27%. Även den procentuella merbetalningen för ekologisk vara i jämförelse med konventionell ökade kraftigt under 2005. Efterfrågan utvecklades generellt sett positivt under året, främst på export men även på hemmamarknaden. Den svenska produktionen av ekologisk spannmål minskade samtidigt avsevärt under 2005, framför allt som en effekt av låga prisnivåer tidigare år. Med högre priser och en positiv efterfrågeutveckling blir incitamenten återigen större för en ökad produktion.

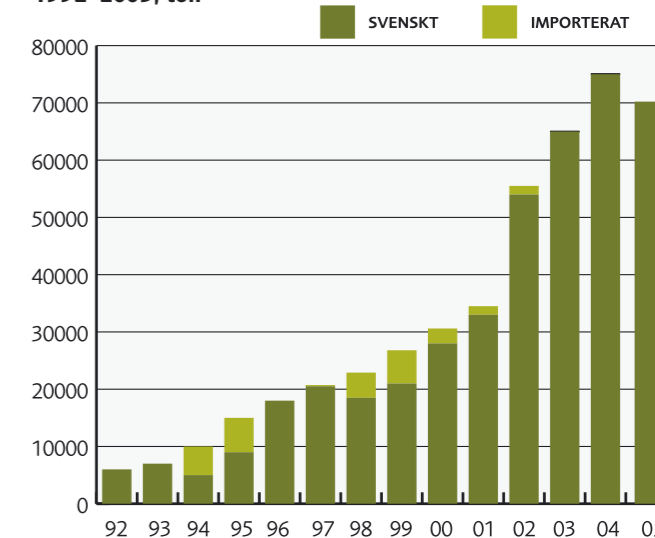
Drygt 6 700 hektar mindre spannmålsareal

Den KRAV-certifierade spannmålsarealen minskade med 6 716 ha, från 59 837 år 2004 till 53 121 år 2005. Det är en minskning på hela 11%. Havrearealen minskade till exempel med hela 2 321 ha (-14%) och arealen höstvetete med 2 027 ha (-17%). Den totala produktionen av certifierad ekologisk spannmål minskade därmed uppskattningsvis med hela 35 000 ton (dels beroende på arealminskningen och dels beroende på lägre skörd), från ca 175 000 ton år 2004 till 140 000 ton år 2005. Samtidigt var den certifierade ekologiska arealen för baljväxter närmast konstant på 8 350 ha, medan den för oljeväxter ökade rejält till 3 210 ha (+38%). Därmed är cirka 5,2% av den totala spannmålsarealen ekologiskt odlad och certifierad, cirka 20% av baljväxtarealen och 3,5% av oljeväxtarealen. Förutom den certifierade ekologiska odlingen av spannmål, balj- och oljeväxter finns det ansevärliga arealer som brukas ekologiskt (och som erhåller miljöstöd för ekologisk produktion) men som inte är certifierade. För spannmål är den totala arealen med miljöstöd för ekologisk produktion (certifierad plus ej certifierad) 104 370 ha (-3,8%), för oljeväxter 5 100 ha (+45%), och för baljväxter (ärter och åkerbönor) 9 800 ha (-3,3%).

Lantmännen största aktören

Lantmännen är den största aktören på den ekologiska spannmålsmarknaden och hanterar cirka 80–90% av spannmålen som handlas på marknaden. (Från och med den 1 mars 2006 har Eco Trades verksamhet, som tidigare delägdes av Lantmännen, helintegrerats i Lantmännen Division Spannmål, och ett eget produktområde Eko har bildats.) Lantmännens invägning landade på cirka 70 000 ton under 2005, vilket är minskning med 5 000 ton (-6,7%) jämfört med året innan. Spannmålen samlas in från cirka 800 odlare. Huvuddelen, cirka 40–45 000 ton, går på export bl.a. till Storbritannien (mest

Försäljning av ekologiskt spannmål via Lantmännen 1992–2005, ton

Källa: Lantmännen

Ekologiska Lantbrukarna i Sverige är de ekologiska lantbrukarnas intresseorganisation. Föreningen jobbar med jordbrukspolitik, regler och certifiering, forskning, utbildning och marknadskommunikation. Tidskriften Ekologiskt lantbruk ges ut med 10 nummer per år. Ekologiska Lantbrukarna har ca 2 000 medlemmar.

Ekologiska Lantbrukarna, Sägargatan 10 A, 753 18 Uppsala. Telefon 018-10 10 06. Fax 018-10 10 66. www.ekolantbruk.se

Växande Marknad kan beställas från Ekologiska Lantbrukarna eller hämtas hem direkt från internet på www.ekolantbruk.se/marknad under rubriken Skrifter och broschyrer. Skriften är finansierad av Jordbruksverkets medel för marknadsfrämjande åtgärder inom området ekologisk produktion.

fodervete, vårveete och åkerbönor), USA (mest havre), Tyskland, Norge och Danmark. Den internationella marknaden för ekologiska livsmedel fortsätter att växa rekordartat – USA +20%, Tyskland +17%, UK +10% osv. – vilket gagnar en fortsatt positiv exportutveckling. Den svenska ekologiska spannmålen är uppskattad för dess höga och jämna kvalitet. Upparbetade relationer med internationella köpare och smarta logistiklösningar är andra bidragande orsaker till framgångsrika affärer. På den inhemska marknaden avsätter Lantmännen cirka 30 000 ton, varav cirka hälften går till livsmedel och hälften till foder. Det är framför allt den stadig ökande försäljningen av ekologisk mjölk, och därmed åtgången av ekologisk spannmål till mjölkprodukter, som fungerar som draglok på hemmamarknaden. Men även generellt sett fortsätter dagligvaruhandelskedjornas försäljning av ekologiska livsmedel att växa rejält. Coops ekologiska försäljning ökade med 5% under 2005 och ICAs med 12%.

Vid sidan av det stora flödet ekologisk spannmål som går via Lantmännen finns det andra lagerhus, kvarnar och förädlare som har egna odlare knutna till sig via kontraktsodling. Saltå kvarn (3 500 ton) och Berte Qvarn (2 500 ton, genom Hallands frökontor) är två av de större aktörer som är helt eller delvis specialiserade på ekologiska produkter. Varaslättens lagerhus torkar, lagrar och säljer cirka 3 000 ton ekologisk spannmål. Sedan finns det en mängd mindre och mer lokala aktörer.

Förutom spannmålen som handlas på marknaden, stannar drygt hälften av den totala produktionen av ekologisk spannmål på gårdarna eller går till mellangårdshandel där den används till foder.

Kvarnar, bagerier, oljepressning, pasta- och dryckestillverkning

Förutom de stora mängder foder som går via kvarnarna, sker även ett viktigt steg av den ekologiska spannmålsbaserade livsmedelstillverkningen just hos kvarnarna. Även här är Lantmännen en stor aktör genom Nordmills/Lantmännen Mills (ca 3000 ton i Uppsala och Järna). Saltå kvarn och Berte Qvarn är stora, helt eller delvis specialiserade ekologiska aktörer, och även Frebaco kvarn har en betydande andel ekologiska produkter. Produkterna som lämnar kvarnarna är dels bagerimjöl och konsumentförpackade hushålls-

mjöl, och dels andra färdiga konsumentprodukter såsom müsliblandningar och matveete. En del av kvarnarna importerar och förpackar även utländska spannmålsprodukter som sedan säljs på den svenska marknaden.

Vidare finns en mängd mindre lokala kvarnar med en mer hantverksmässig produktion, som tillhandahåller breda sortiment av både stenmalda och valsmalda mjöl. Under senare år har det även bildats några kvarnsällskap, där spannmålsodlare har gått samman och tagit över kvarnar och som på egen hand marknadsför sina produkter mot konsumenten. Exempel är Limabacka kvarn (10 odlare, cirka 50 ton) och Wästgötarna (9 odlare, cirka 70 ton). Föreningarna profilerar sig med en stark lokal identitet där produkterna kan spåras direkt till gårdar, en hantverksmässig produktion och en specialisering på gamla sädeslag såsom dinkel/speltveete, emmer och nakenhavre.

Ledet i kedjan efter kvarnverksamheten består bl.a. av bagerier, pastatillverkning och dryckestillverkning. Medan de stora bagerierna har lagt ner mycket av den ekologiska brödproduktionen har det i stället blivit de specialiserade mindre bagerierna som har tagit sig an den ekologiska marknaden och där flera av dem har expanderat kraftigt de senaste åren.

Till exempel:

- Saltå Kvarn bakar ett tiotal olika ekologiska bröd och skorpor;
- Labans kvarn på Gotland, där det mals cirka 600 ton ekologisk spannmål och bakas ett brett sortiment av ekologiskt bröd och kafefröd, mycket gjort på dinkel/speltveete;
- Korsnäs Bröd i Falun som är specialiserad på ekologiskt knäckebröd och som anlitas av många lantbrukare och förädlare för att baka efter unika recept;
- Erikssons tunnbröd som producerar cirka 120–140 ton ekologiskt hårt och mjukt tunnbröd som delvis går på export till USA, Tyskland och Norge;
- Södervidinge bagaren i Skåne som bakar två olika ekologiska matbröd som säljs via grossister till bl.a. skolor i Malmö och Lund;
- Härjedalsbröd som bakar ett ekologiskt hållbröd;
- Solmarka Gårdsbageri som är specialiserad på ekologiskt delikatessknäckebröd och - skorpor; och

Lantmännens odlarpriser för KRAV-godkänd spannmål, inklusive lager- (5 kr/dt) och kontraktstillägg i kr/dt

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Förändring 05-04	2005*(konv)
Höstveete kvarn vid 10,5% protein	192	190	201	133	153	118	133	+12,7%	91
Höstveete, 3-års kontrakt	–	190/176	201/177	150	153	151	151	+0%	–
Höstveete foder	177	176	177	133	153	118	133	+12,7%	85
Råg	153	152	161	158	158	131	136	+3,8%	96
Vårveete, 12% protein	232	232	237	195	155	132	148	+12,1%	ca 100
Vårveete, 13% protein	242	242	247	185	168	162	183	+13%	
Vårveete, 14% protein	–	–	–	–	182	172	193	+12,2%	
Raps/Rybs, kontrakt	270	500	500	500	390	340	400	+17,6%	206
Grynhavre	166	177	185	167	107	106	135	+27,4%	100
USA grynhavre	–	–	–	–	117	119	144	+21%	–
Foderhavre	147	152	160	164	97	101	118	+16,8%	87,50
Malkorn	226	222	226	219	166	135	148	+9,6%	97
Foderkorn	168	172	168	129	128	118	132	+11,9%	84,50
Matärt	243	246	262	238	248	255	252	–1,2%	153,50
Foderärt	194	197	202	171	184	153	164	+7,2%	109,50
Åkerböna	194	197	197	156	169	146	154	+5,5%	108,50

Källa: Lantmännen

* Genomsnitt reglerat slutpris pool 1&2, Skörd 2005

– Ridarbageriet i Stockholm som använder en stor del ekologiskt mjöl i bakningen.

Det finns även lantbrukare som kontrollerar hela kedjan själv, till exempel på Stora Hällsta, som förutom odlingen har en egen kvarn, ett eget bageri och är delägare i Bondens egen butik i Stockholm. Vidare tillhandahåller Göteborgs Kex ekologiska Digestive kex och Smörgårarn, Annas pepparkakor tillverkar drygt 30 ton ekologiska pepparkakor, och Coop tillhandahåller Änglamarks kakor bakade av Mobergarna. Bageriet Schulstad som ägs av Lantmännen har kvar ett ekologiskt solrosrågbröd (flera av de andra ekologiska bröden togs bort under 2004) och Wasabröd tillverkar 400 ton ekologiskt Krögarknäcke.

Den ekologiska pastatillverkningen är än så länge mycket begränsad i Sverige. Det mesta av det som finns på den svenska marknaden är importerat, ofta från Italien. Det finns dock några svenska uppstickare t.ex. Dinkelpastamakarna i Eskilstuna och Warbro Kvarn i Sörmland.

Ett område som växer är ekologiskt kallpressad rapsmatolja. Rapsoljan pressas av många olika, ofta småskaliga gårdsaktörer, t.ex. Halner gård på Gotland och Bärby Östergård i Bohuslän. Vegolia, som ägs av Lantmännen och Slöinge Lantmannaförening, är den största aktören och pressar cirka 1000 ton per år, oljan säljs bl.a. till Karlshamns och rapskakan används i Lantmännens foder. Kallpressad rapsolja har på senare år slagit igenom som en av de mest näringsrika oljorna på marknaden.

På dryckesområdet har Ceba Foods varit mycket framgångsrik med den ekologiska havredrycken Oatly. Produkten säljs, förutom i Sverige, till en rad europeiska länder. Under 2005 tillverkades cirka 3 miljoner liter. Åbro Bryggeri och Kopparbergs Bryggeri producerar ekologiskt öl och V&S tillverkar sex olika ekologiska spritdrycker.

Högre priser och högre merbetalning

Prisutvecklingen för odlaren har varit mycket positiv under 2005, vilket också efterlängts efter ett par år av mycket låga priser. På de stora grödorna havre, höst- och vårveete, vårkorn, ärter och åkerbönor steg priserna med mellan 5,5–27,4%. Även den procentuella merbetalningen för ekologisk vara jämfört med konventionell steg under 2005, och hamnade på mellan 35–94% (Lantmännens priser). Något högre priser betalas på vissa grödor, bl.a. av Saltå kvarn, och biodynamiskt odlat spannmål som går till livsmedel betalas med ytterligare 50 öre/kg extra. De odlare som är med i egna kvarnsällskap får ofta ännu högre priser, men då gör också odlarna själva betydliga arbetsinsatser i förädlingen, packningen och logistiken.

Marknaden för ekologisk spannmål är relativt sett liten och priserna är därför mer känsliga för svängningar i tillgång och efterfrågan. För den som producerar ekologiskt gäller det att vara uthållig och satsa långsiktigt.

Merbetalningen för ekologisk spannmål är nödvändig för att ersätta allt merarbete och de betydligt lägre skördarna inom ekologisk odling jämfört med konventionell odling, allt för att slippa användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel och för att borgen för en växtföljd som behåller markens långsiktiga produktionsförmåga. ■

Areal KRAV-godkänd mark per grödgrupp och grödsort 2001–2005, ha

SPANNMÅL	2001	2002	2003	2004	2005
Blandsäd	4148	138	612	473	416
Blandsäd (baljväxt/stråsäd)	69	4469	4247	4649	4317
Blandsäd (stråsäd)	8,6	1788	1840	1539	1586
Bovete	7,1	1,7	4,9		2,3
Havre	12080	15431	17807	16175	13854
Hirs		7,2			0,6
Höstkorn	117	102	313	79	67
Höstveete	8671	9256	12354	11670	9643
Kanariefrö					0,3
Majs	67	85	81	71	49
Råg	2032	1654	2289	2987	2455
Rågveete	2187	2192	3190	3468	2754
Spannmålsförsök	20	12	19	27	11
Spelt		76	143	382	530
Stråsäd till grönfoder	60	202	149	196	153
Vårkorn	8414	9968	8892	8504	7981
Vårveete	4466	6505	8086	9617	9302
Totalt	42346,7	51886,9	60026,9	59837	53121,2

OLJEVÄXTER	2001	2002	2003	2004	2005
Höstraps	646	918	739	1118	1618
Höstrybs	293	260	69	186	345
Oljeväxtförsök	9,8	0,9	4,1	17	
Solros	3,9	21	27	46	41
Vitsenap	1,5	2,1	7,1	45	10
Vårrips	83	209	365	243	429
Vårrips	236	146	346	488	433
Oljelin	211	158	158	181	334
Totalt	1484,2	1715	1715,2	2324	3210

BALJVÄXTER	2001	2002	2003	2004	2005
Bruna bönor	38	37	21	21	12
Kikärter			1,3		
Konservärter	55	83	65	63	101
Sojabönor (foder)	4,6	6,4	0,2	1	15
Sojabönor (oljeväxt)	0,1				
Sötlupiner	9	35	145	334	87
Vicker	15	6,5	4,8		6
Åkerbönor	1470	2761	2835	3327	3500
Ärtor (ej konserv)	3571	4294	4582	4629	4095
Övr. baljväxter	6,2			2	534
Totalt	5168,9	7222,9	7654,3	8377	8350

Källa: KRAV

Strävan mot 100% ekologiskt foder

Skärpningar i regelverket när det gäller minimeringen av inblandning av konventionella råvaror i ekologiskt foder leder till en större efterfrågan på ekologisk spannmål och oljeväxter. Från och med den 1 januari 2006 ska även unghönsen (0-16 veckor) som ska vidare till ekologisk produktion få ekologiskt foder, vilket beräknas leda till en ökad efterfrågan på ekologisk spannmål med cirka 3 000 ton per år. Vidare har ekologisk rapskaka visat sig kunna fungera som ett bra alternativ till konventionell proteindråvara i nötfoder, här har dock dispensen i EU-direktiven förlängts ytterligare till 2012.

Exempel på små och stora KRAV-anslutna förädlings- och distributionsföretag

Annas Pepparkakor
Bageriet Alfta
Berte Qvarn
Bärby Östergård
Dalviks Kvarn
Derome Kvarn
Dinkelpastamakarna
Dinkelcentrum på Gotland
Eco Trade
Erikssons Tunnbrödsbageri
Fazer Bageri
Fole Kvarn
Forsane Kvarn
Frebaco Kvarn
Gotlands Bioenergi
Gotlandsmjölet Roma
Valskvarn
Göteborgs Kex
Härjedalsbröd
Kopparbergs Bryggeri
Korsnäs Bröd
Kristianstadsortens Lagerhusförening
Labans Kvarn
Lantmännen
Lilla Harrie Valskvarn
Limabacka Kvarn
Mobergarna
Naturbageriet Sattva
Nord Mills
Nyåkers Pepparkakor
Oatly
Orsa Kvarn
Saltå Kvarn
Pågen
Runtuna Kvarn
Skottlanda Kvarn
Skåne Möllan
Slöinge Lantmannaförening
Solmarka Bageri
St Hällsta Kvarn
Stigtomta Kvarn
Strängnäs Valskvarn
Svenska Foder
Sydöstbagerierna
Södervidinge Bagaren
Trollenäs Lokalförening
Varaslättens Lagerhus
V&S Vin & Sprit
Warbro Kvarn
Wasabröd
Wästgötarna
Vegolia
Åbro Bryggeri
Åsens Valskvarn

Mer information:

Föreningen för ekologiska spannmålsodlare Samspann.
Kontakt:
Carl-Gunnar Ericsson
cg.ericsson@swipnet.se
Telefon: 0157-217 11

Nätverk för spannmål inom Ekologiska Lantbrukarna.
Kontakt:
Marie Ann Björk Nylander
marie.anne.bjork.nylander@ekolantbruk.se
Telefon: 019-22 54 63

Kraftig marknadstillväxt och ökad import under 2005

Marknaden för ekologiska grönsaker och frukter växte kraftigt under 2005. Inom dagligvaruhandeln ökade Coop sin försäljning av ekologiska grönsaker och frukter med 5–20% (beroende på butikskoncept) och ICA ökade med cirka 30% under 2005. Förutom dagligvaruhandeln försäljning av ekologiska grönsaker och frukter har även försäljningen genom olika prenumerationssystem på så kallade ekolådor ökat. Även torgförsäljningen (t.ex. bondens marknader) och gårdsförsäljningen utvecklades av allt att döma positivt under året. Vidare har även offentliga storkök (kommuner och landsting) börjat visa ett större intresse för att köpa in en större andel ekologiska livsmedel, bl.a. frukter och grönsaker.

Samtidigt som marknaden expanderar kraftigt, har odlingsarealen i Sverige för ekologiska grönsaker legat konstant, för ekologisk potatis minskat och för ekologiska frukter och bär ökat något under 2005. Marknadsexpansionen sker därmed framför allt på importerade produkter. Importen består i huvudsak av produkter som inte passar svenska odlingsförhållanden (t.ex. många olika frukter, där bananer är den enskilt största produkten, och många växthusodlade grönsaker). Det importerades även en hel del bär (bl.a. till marmelad- och sylttillverkningen) och frukt (t.ex. äpplen och päron) som visserligen skulle kunna produceras i Sverige, men där kostnadsläget ofta är lägre och tillgången jämnare utomlands. På de traditionellt svenskodlade grönsakerna är tillgången och efterfrågan i balans (fastän det finns regionala skillnader) när det gäller de flesta lagringsbara produkter såsom rotfrukter, lök och potatis, även om det importerades mindre mängder av vissa produkter under kortare perioder av året för att täcka upp för en året-om-försäljning. Marknadsmöjligheter förväntas finnas på något mer ovanliga grönsaker såsom rotselleri och purjolök, där det planeras en viss utökning av odlingsarealen. Även på vissa frukter, bär och sommargrönsaker finns det signaler om att det skulle finnas en avsättning för en ökad

produktion i Sverige. En intensifierad marknadsbearbetning tros på sikt även kunna öka avsättningen av svenskodlade ekologiska grönsaker och frukter på bred front (inte minst till offentlig sektor), vilket då samtidigt skulle kräva en ökning av den totala svenska odlingsarealen. På senare år har även konsumenternas intresse ökat för att grönsakerna ska vara närödlade.

Potatis minskar, frukt och bär ökar

Siffror från KRAV visar att den totala odlingsarealen för ekologiska grönsaker och kryddor låg närmast oförändrad på 533 ha under 2005. Samtidigt minskade den ekologiska potatisarealen med 58 ha (-8%) och hamnade på 694 ha. Även arealen för ekologisk växthusodling minskade med knappt 3 000 m² till 80 820 m² (-4%). Odlingsarealen för ekologiska frukter och bär steg däremot för femte året i rad, under 2005 med 31 ha (+13%) till 271 ha. Det som sticker ut på produktivitet, förutom minskningen av potatisarealen, är ökningen av morotsarealen med 19,3 ha (totalt 142,1 ha, 2005), ökningen av bärödlningen med 27,1 ha (totalt 186,2 ha, 2005) (främst vinbär och jordgubbar) och ökningen av äppelödlningen med 19,5 ha (nästan en fördubbling till 38,2 ha, 2005). Ekologisk svamp odlades på drygt 300 m² under 2005.

I förhållande till de totala odlingsarealerna utgör de ekologiska odlarna för grönsaker och kryddor cirka 8%, för potatis cirka 2,3%, för växthusodlingar (av köksväxtodlingar i växthus) cirka 5% och för frukt och bär cirka 5%. Andelen ekologisk för till exempel svenskodlade morötter ligger på cirka 8%, för lök på cirka 4%, för vitkål på cirka 6–7%, för rödbetor på 8–9%, för jordgubbar på cirka 2–3%, för äpple på cirka 2–3% och för svarta vinbär på cirka 15–20% (KRAV/SJV).

Storleken på företagen skiljer sig kraftigt åt. Det finns ett fåtal frilandsodlingar på mellan 10 och 30 hektar, några på kring 5 hektar,

medan de allra flesta har en mer småskalig produktion. Det är främst några av de större odlarna som har expanderat ytterligare på senare år, medan några mindre odlare har lagts ned och antalet nystartade har avtagit.

Olika sätt att nå ut på marknaden

Odlarföreningen Samodlarna är den enskilt största aktören på marknaden för svenskodlade ekologiska grönsaker, rotfrukter och potatis. Föreningen har cirka 100 anslutna odlare och en omsättning på cirka 30 miljoner kronor. Under ett antal år har Swegro haft ansvar för logistiken, försäljningen och till viss del packningen av grönsakerna från Samodlarna. Från och med 1 juni 2005 har dock Samodlarna återigen tagit försäljningen i egen regi. (Samodlarna och Swegro samarbetar fortfarande på potatis.) Försäljningen har gått bra under 2005; ett år med normalstora skördar. Det har varit ett jämnt försäljningsflöde av morötter, lök och rödbetor, annorlunda än tidigare år då kampanjer har lett till en något hackigare försäljning. Även ekologisk potatis har varit hett efterfrågade. Dagligvaruhandelns lågprisfokus byttes mot en större kvalitetsmedvetenhet under andra halvan av 2005.

Andra aktörer på marknaden som till viss del tillhandahåller ekologiska grönsaker och frukter är bl.a. Sydgrönt, Västgrönt, Norrgrönt, Dalaodlat, Mellansvenska Odlare, Kalmar-Ölands Trädgårdsprodukter, Ryftes, Swegro, Lime, Farmaren och Svenska Äpplen Ek.för. Det finns även ett antal stora odlare, t.ex. Mariannes Farm, Ångsögård och Rönneberga grönsaker, som har direkta avtal med handeln.

Grossistledet domineras bl.a. av SABA Frukt & Grönt, Everfresh, ICA Handlarnas Frukt & Grönt och Ewerman. En mindre grossist vid namn Valett (Fingerfrukt AB Val1) är helt specialiserad på ekologiska grönsaker och frukter (från och med 2006 har Landéns Ekologiska bildats ur Valett). Grossisterna har ett nära samarbete med odlare och odlarföreningar både i Sverige och utomlands, för att därigenom kunna garantera ett brett och kontinuerligt utbud av ekologiska grönsaker och frukter.

Förutom försäljning genom odlarförening och grossist, säljer odlarna i viss utsträckning även direkt till butiker, offentliga storkök, och till "ekolåds-företag". Exempel på ekolåds-företag är företagen Ekolådan, Årstiderna, Mossagården, Roslagslådan och Ramsjö

gårdsprodukter. Det sker även en hel del kontraktsodling till förädlingsindustrin, bl.a. till Magnihills frysta ekologiska grönsaker och Björnekullas olika grönsaksinläggningar. För många mindre odlare fortsätter dessutom gårds- och torgförsäljningen vara viktiga avsättningskanaler.

Många olika produkter

Förutom färsk grönsaker och frukter finns även många förädlade produkter med ekologiska grönsaker och frukter som bas.

Till exempel:

- Svenska Lantchips och Laholm chips producerar olika sorters ekologiska potatiships (även ekologiska rotfruktchips är på gång);
- Företaget Gotar på Gotland torkar ekologiska grönsaker och frukter och säljer de bl.a. som färdiga soppblandningar;
- Ekofrukt och Grangärde musterier är två av de större ekologiska musterier som producerar en mängd olika ekologiska safter, drycker och geléer;
- många olika företag producerar ekologiska sylter och marmelader bl.a. Torfolks gård och Moheda sylt;
- Frödinge säljer ekologisk rabarberpaj (tidigare även grönsakspaj);
- Semper, Hipp och Nestlé tillverkar ekologisk barnmat, ofta innehållande ekologiska grönsaker och frukter;
- Topp tillhandahåller ekologisk djupfryst klyftpotatis och tärnad stekt potatis dels som konsumentprodukter och dels som storköksprodukter;
- Widegrens gård som (förutom en omfattande ekologisk morotsodling) producerar en ekologisk vegetarisk pastasås "Påitu";
- Tistelvind som producerar ett brett sortiment syrade grönsaker från den egna gården;
- Åkerby handelsträdgård som bl.a. tillverkar en mängd olika chilisåser på de totalt 80 olika sorter ekologiskt odlade chiliplantor, samt inlagda och syrade grönsaker;
- Green 'n Lean tillverkar diverse vegetariska färdigmatsprodukter;
- Företaget Björnekulla är en stor aktör på ekologisk smörgåsgurka och andra inlagda ekologiska grönsaker och har även en del ekologiska sylter och marmelader;
- Magnihill är det ledande svenska företaget på ekologiska frysta grönsaker.

Exempel på små och stora KRAV-anslutna förädlings- och distributionsföretag

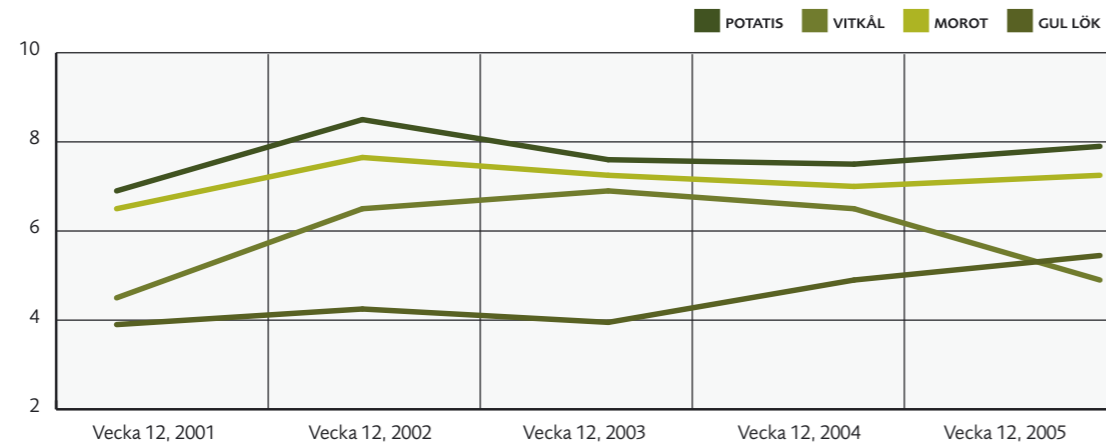
Alt-Grönt
Aroma Frukt & Grönt
Björnekulla Fruktindustrier
Fruktservice i Lund
Glanshammars Musteri
Grangärde Musteri
Grimsta Frukt & Grönt
Grönsakshallen Sorunda
Hallands Fruktindustri
ICA AB, frukt & grönt
JO-Bolaget
Kalmar Ölands Trädgårdsprodukter
Laholms Chips
Landéns Ekologiska
Magnihill
Marianne's Farm
Polarica
RP Frukt
Saba Frukt & Grönt
Svenska Nutana
Sydgrönt
Tistelvind
Topp Livsmedelsprodukter
Torfolk Gård
Ryftes Grönsaker
Samodlarna Sverige
Santa Maria
Swegro
Westkustens Frukt
Åkerby Handelsträdgård

Ekologiska odlingsarealer för olika grödor och grödgrupper 2001–2005, hektar

	GRÖNSAKER & KRYDDOR	POTATIS	FRUKT & BÄR	VÄXTHUS ODLING (M ²)	SOCKERBETOR
Förändring 2005-2004	+0,2%	-8%	+13%	-4%	-13%
2005	533	694	271	80 820	298
2004	532	752	240	83 808	341
2003	611	861	233	82 681	523
2002	579	902	216	90 957	595
2001	573	804	205	61 951	597

Källa: KRAV

Samodlarnas/Swegros pris till grossist. Hel pall konsumentpackad, fritt köparen. v 12 år 2001–2005, kr/kg

Källa: Samodlarna/Swegro

En annan stor produkt är ekologiska färsk kryddor. Företaget Swedeponic, till 80% ägt av Santa Maria, producerar och säljer ekologiska kryddor för drygt 50 miljoner kronor. Cirka 8–9 miljoner krukor färsk örter odlas i Swedeponics regi varje år i Sverige. Under 2005 har Swedeponic även lagt om produktionen av kruksallad till ekologisk. Santa Maria har dessutom ett sortiment torkade ekologiska kryddor och ett ekologiskt Tex Mex-sortiment.

I Sverige finns även några av Skandinavien största bärfforetag med utbredda ekologiska sortiment, bl.a. Olle Svensson AB, Polarica och Finnerödja. Förutom frysta bär av olika slag marknadsförs även ett antal ekologiska bärdrycker.

Merpris

Odlarna av ekologiska grönsaker som säljer genom odlarförening, grossist och vidare till handeln (vilket är vägen varigenom de stora volymerna handlas) får en merbetalning på mellan 50–100% jämfört med priset på konventionellt odlade produkter. Merpriset skiljer sig dock mycket på olika kulturer och under olika perioder av året, på vissa produkter är prisskillnaden ibland endast marginell medan det på andra produkter t.ex. tomater under delar av säsongen kan handla om flerdubbelt högre priser. För odlare som säljer direkt till butik, restaurang och storkök, genom prenumerations-

system, och via torg- och gårdsförsäljning ligger merbetalningen oftast högre. Den typen av försäljning handlar dock för det mesta om betydligt mindre volymer och är i många fall förknippad med avsevärt högre arbetskostnader för odlaren i och med han/hon även fungerar som säljare och logistikföretag.

Merbetalningen måste dock sättas i förhållande till olika merkostnader (ogränsning, utsäde, växtskydd och växtnäring), lägre skördar och större odlingsrisker som är förknippade med ekologisk odling. Allt för att hålla odlingarna fria från konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel och för att upprätthålla en sund markanvändning. ■

Ekologisk sockerbetsodling minskar

Den ekologiska sockerbetsarealen har minskat fem år i rad, under 2005 med 43 ha (-13%) och hamnade på totalt 298 ha. I förhållande till den totala odlingsarealen av sockerbetar utgör de ekologiska odlingarna cirka 0,6%. Danisco har aviserat att inga ekologiska sockerbetar kontrakteras för 2006 och 2007 på grund av ett överlager. Därmed förväntas den ekologiska sockerbetsodlingen minska ytterligare under kommande år.

Försäljningsökning på nöt och gris samt minskning på lamm under 2005

Swedish Meats, som håller i cirka 90% av den ekologiska grisslakten, drygt 80% av den ekologiska ungnötslakten, och drygt 70% av den ekologiska lammslakten i Sverige, ökade sin försäljning av ekologiskt nötkött och griskött med 7% respektive 10% under 2005. Det blev bland annat ett försäljningsrekord på ekologisk julskinka, med en försäljningsökning på hela 35%. Totalt såldes det cirka 80 ton ekologisk julskinka. Försäljningen av ekologiskt lammkött minskade däremot med hela 35%. Totalt sålde Swedish Meats ekologiskt kött för 94 miljoner kronor vilket motsvarade cirka 1% av företagets omsättning. Slaktvolymerna hos Swedish Meats minskade med 14,6% på ekologisk storboskap och med 8,8% på ekologiskt lamm. Däremot ökade slakten av slaktsvin rejält med 12,5%.

Lokala initiativ driver på utvecklingen

Förutom försäljning genom Swedish Meats sker en ökande andel av försäljningen av ekologiskt kött genom olika lokala initiativ, som t.ex. Kaprifolkött i Bohuslän och Dalsland (cirka 15 ungnöt i veckan), Gröna Gårdar i Bohuslän (cirka 4 ungnöt i veckan), KC Ranch i Skåne, Gröna Hagars Kött i Västmanland, Gröna Lamm i Skåne, Bonnakött i Småland, Ostgotha i Östergötland, och även genom gårdsförsäljning av köttlådor. Förutom en lokal-/gårdsidentitet på produkten kombineras det ekologiska mervärdet i flera av de lokala initiativen med mervärdet landskapsvård/naturbete. Ofta är det fortfarande Swedish Meats som tar hand om slakten av dessa djur, men även en del av de privata slakterierna legoslaktar åt de lokala initiativen. Köttet från dessa lokala alternativ säljs antingen under ett eget lokalt varumärke i butik, eller också genom köttlådor direkt till konsumenter, restauranger och storkök.

Strävan efter hög nyttjandegrad

Swedish Meats försäljning av ekologiskt nötkött ökade under 2005 samtidigt som slaktvolymen minskade, vilket betyder att nyttjande-

graden på ekologiskt ungnöt förbättrades ytterligare under 2005. En större andel av de ekologiska ungnöten såldes som ekologiskt kött på marknaden och genererade därmed merbetalning. Nyttjandegraden på ekologisk ungnöt låg på mellan 60–80% hos Swedish Meats. Den genomsnittliga nyttjandegraden på ekologiskt slaktsvin höll sig något sänkt konstant och låg på cirka 55%. Nyttjandegraden på ekologiskt lamm fortsatte att försämrats (försäljningen av ekologiskt lamm minskade snabbare än slaktvolymerna) och hamnade under 25%.

Gott om ekologiska djur och 100% självförsörjning

Av den totala volymen storboskap som slaktades hos Swedish Meats under 2005 var andelen KRAV-djur cirka 4,8%, av slaktsvin cirka 1,0% och av lamm och får cirka 5,8%. Generellt sett fortsätter det att finnas gott om ekologiska slaktdjur i Sverige, även om det ser olika ut för olika regioner. Framför allt på ungnöt och lamm finns det flera producenter som står i kö hos slakterierna för att få ett KRAV-kontrakt som ger tilläggsbetalning. Samtidigt finns det producenter som har så kallade återtagskontrakt (legoslakt/riktad försäljning), vilket betyder att producenten säljer det ekologiska köttet själv och därmed genererar sin egen merbetalning genom direktförsäljning. Detsamma gäller de lokala initiativen, som på egen hand genererar en merbetalning både för att köttet är ekologiskt och närproducerat, ofta naturbetes och med gårds-/lokalidentitet. I och med att det är brist på konventionella djur, främst ungnöt, betalar slakterierna i viss utsträckning även KRAV-tillägg på ekologiska djur som sedan säljs som konventionellt kött, det som ett sätt att få in större volymer. Självförsörjningsgraden på det ekologiska köttet i Sverige fortsätter att vara närmare 100%; importen är obefintlig. Vilket kan jämföras med självförsörjningsgraden på det konventionella nötköttet som ligger under 60% och där importen fortsätter att öka.

Mer information:
Samodlarna Sverige
Kontakt: Frans Brozén
frans.brozen@i.lrf.se
Telefon: 0498-22 38 00

Nätverk för grönsaker inom
Ekologiska Lantbrukarna.
Kontakt: Karl Källander
karl.kallander@
ekolantbruk.se
Telefon: 070-897 01 33

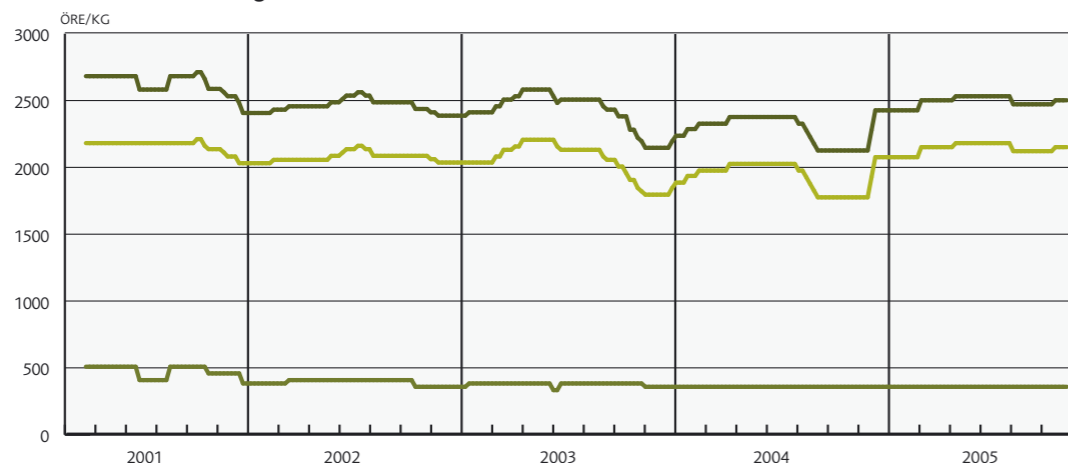
Swedish Meats genomsnittliga högsta KRAV-tillägg för ekologiskt slaktsvin, nöt och lamm, 2000–2005, kr/kg

	Slaktsvin	Ungnöt*	Lamm
2005	7,97	3,50	3,22
2004	8,70	3,50	3,35
2003	8,30	3,70	3,79
2002	7,83	3,84	3,62
2001	8,80	4,56	3,99

* Scantillägget på 50 öre är borträknat från KRAV-tillägget.

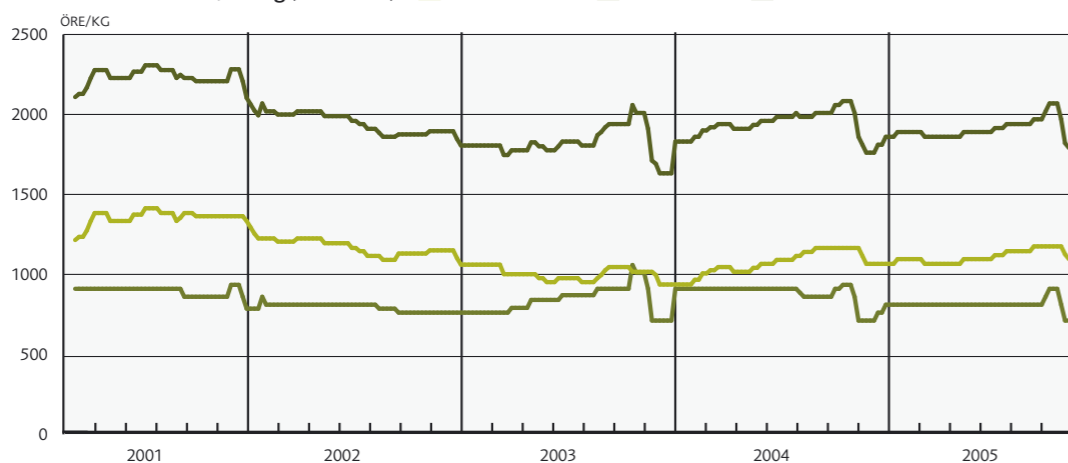
Källa: Swedish Meats

Swedish Meats producentpriser för UNGNÖT 2001-2005, öre/kg (exkl moms)

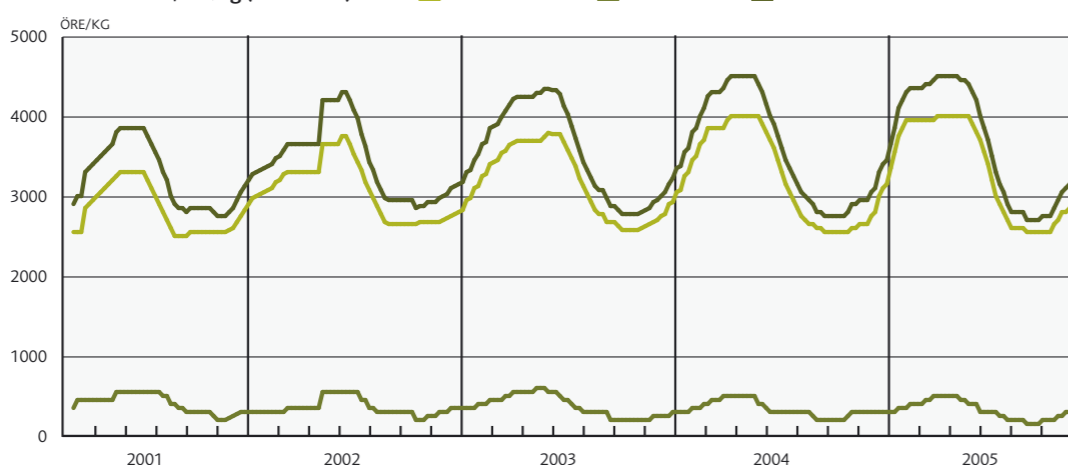
* Formklass O+. Grundnoteringen är inkl Scantillägg på 50 öre (KRAV-tillägget anges därmed exkl Scantillägget). Källa: Swedish Meats

Swedish Meats producentpriser för SLAKTSVIN 2001-2005, öre/kg (exkl moms)

* Köttprocent 57%, bäst betald vikt, högsta KRAV-tillägg. Källa: Swedish Meats

Swedish Meats producentpriser för LAMM 2001-2005, öre/kg (exkl moms)

* Formklass R-, Märkeskvalitet, Fettgrupp 2+. Grundnoteringen är inkl Scantillägg och säsongstillägg. Källa: Swedish Meats

Produkter kommer och går

På grund av uteblivna försäljningsframgångar tog Swedish Meats bort fyra ekologiska produkter från marknaden under 2005: Färdigskivad rökt påläggsskinka, Pytt i Panna, Fryst Oxköttbulle och Fryst Hamburgare. Samtidigt lanserade den lokala aktören Ostgotha en KRAV-märkt nötköttkorv och en KRAV-hamburgare. Tillverkningen sker i samarbete med Mälarchark. Även företaget Gröna Hagars Kött, som är en sammanslutning av ett antal ekologiska nötköttsproducenter i Västmanland, lanserade en egen hamburgare, en rökt medwurst, en ölkorv och en prinskorv. Köttet kommer från ekologiska gårdar men företaget har valt att inte certifiera förädlingsledet.

Användning av nitrit och EU-märkning

Användningen av nitrit, som inte tilläts i KRAVs regelverk, fortsätter att vara ett ämne för diskussion. Bland annat innehöll årets ekologiska julsinka från Swedish Meats nitrit som gav skinkan en rosa färg och som uppges ha bidragit till försäljningsökningen. Vidare innehåller ett flertal ekologiska charkprodukter på marknaden nitrit varav en del bär den EU-ekologiska märkningen, bl.a. Pastejkökets ekologiska leverpastej och Charkdelikatessers ekologiska sylta och isterband. Samtidigt tillverkar till exempel Mälarchark sju nitritfria korvar och Melins Lamm nitritfria lammkorvar och visar därmed att det ändå går att producera nitritfria charkprodukter.

Minskad merbetalning på slaktsvin och lamm

KRAV-tillägget på ekologisk ungnöt höll sig konstant under 2005 och låg på samma nivå som året innan, 3,50 kr/kg. (Scan-tillägget på 50 öre/kg ligger inbakat i KRAV-tillägget och har därför dragits av från KRAV-tillägget på 4kr/kg så som det anges av Swedish Meats.) Samtidigt ökade den genomsnittliga grundnoteringen för ungnöt från 19,47 kr/kg under 2004 till 21,20 kr/kg under 2005. Den genomsnittliga procentuella merbetalningen för ekologisk ungnöt hamnade därmed på 16,5% för 2005. På ekologiskt slaktsvin minskade det genomsnittliga KRAV-tillägget rejält från att ha legat på 8,70 kr/kg under 2004 till 7,97 kr/kg under 2005, en minskning på drygt 8%. Samtidigt ökade grundnoteringen på slaktsvin marginellt från 10,55 kr/kg under 2004 till 10,98 kr/kg under

2005. Den genomsnittliga procentuella merbetalningen på ekologiskt slaktsvin låg därmed på 72,6% under 2005. På ekologiskt lamm minskade det genomsnittliga KRAV-tillägget från 3,35 kr/kg under 2004 till 3,22 kr/kg under 2005. Den genomsnittliga grundnoteringen på lamm ökade något, från 32,35 kr/kg under 2004 till 33,06 kr/kg under 2005. Den genomsnittliga procentuella merbetalningen på ekologiskt lamm låg därmed på cirka 9,7% under 2005.

Vissa av de lokala koncepten betalar ett extra mervärdes-tillägg utöver Swedish Meats priser. Till exempel så får leverantörerna till Kaprifolkött i Bohuslän och Dalsland ytterligare 3 kr/kg utöver Swedish Meats grundnotering och KRAV-tillägg, en merbetalning som genereras av de mervärden de lokala koncepten står för.

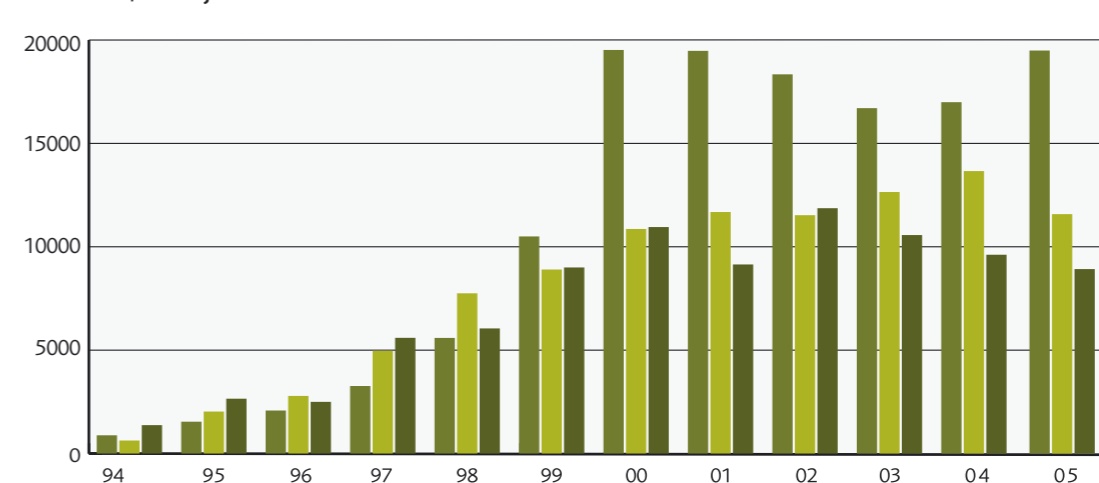
Merbetalningen till producenterna för uppfödning av KRAV-certifierade djur är helt nödvändig och motiverad av de högre kostnader som följer av regelverket: större stalltyor för djuren, mer betesytor för parasitfria beten, anläggningar för både betesdrift och stall med rastgårdar, ett dyrare KRAV-odlat foder som är GMO- och sojajölsfritt, längre di-tider med mera. Nivån på KRAV-tilläggen ligger på nedre gränsen för vad produktionen tål. ■

Ekologisk kyckling på uppsving

– **Bosarps Kyckling** i Skåne är än så länge den enda uppfödaren av ekologiska slaktkycklingar i Sverige. Anläggningens maxkapacitet ligger för närvarande på 70.000 slaktkycklingar om året; vilket är cirka 0,1% av det totala antalet slaktkycklingar som slaktas i Sverige. Efterfrågan på ekologisk slaktkyckling växer stadigt. Försäljningen sker genom ett 150-tal butiker, från södra Sverige upp till Östersund. Konsumentpriset ligger på cirka 70 kronor/kilot för hel kyckling, vilket är tredubbel så mycket jämfört med konventionell fryst kyckling.

– **Tränsta Gård** i Västmanland föder upp kalkoner med en strävan att uppfylla de ekologiska reglerna. Det återstår dock en del utmaningar innan produktionen kan certifieras enligt nuvarande regelverk. Årsproduktionen under 2005 låg på cirka 1500 kalkoner. Försäljningen sker i huvudsak lokalt i gårdsbutiken och på bondens marknad i Västerås.

KRAV-godkänd slakt hos Swedish Meats 1994–2005, antal djur

Källa: Swedish Meats

Exempel på små och stora KRAV-anslutna slakterier och förädlingsföretag

Dahlberg Slakteri
Delsbo Slakteri
Dickssons Kött & Handel
Ehn & Karlström
Fällmans Kött
Husa Gård
KLS Livsmedel
Kärna Gårdsslakteri & Rökeri
Köttmästarna i Helsingborg
Melins Lamm
Mälarchark
Norrbottensgårdens Slakteri
Närkes Slakt i Gällersta
Sardus Chark & Deli
Siljans Chark
Skövde Slakteri
Slakteriprodukter i Helsingborg, SLP
Stigtomta Slakteri
Swedish Meats
Turbogrisen

Mer information:

Branschorganisationen Ekokött.
Kontakt: Maria Alarik eller Ylva Åkerfeldt
info@ekokott.se
www.ekokott.se
Telefon: 018-56 04 00

Nätverk för kött inom Ekologiska Lantbrukarna.
Kontakt: Börje Karlsson
borje.karlsson@r.lrf.se
Telefon: 0511-532 59

Stabil invägning och samtidigt högre tillverkningsvolym under 2005

Medan den totala invägningen av ekologisk mjölk hos de svenska mejerierna ökade med endast 0,26% under 2005 (den lägsta siffran på 15 år!) gick tillverkningsvolymerna av de olika ekologiska mejeriprodukterna i huvudsak upp. Det betyder att en större andel av den ekologiska mjölken nådde ut på marknaden som ekologisk vara. Manövreringsutrymmena när det gäller nyttjandegraden minimerades (i stort sett all invägd ekologisk mjölk såldes som ekologisk på marknaden) och under året inleddes nyrekryteringar av ekomjölksproducenter hos flera mejeriföreningar för att möta den ökande efterfrågan på marknaden.

Syrade produkter ökade mest

Tillverkningen av ekologiska syrade produkter ökade med 1 967 ton till 19 916 ton, vilket är en ökning på knappt 11%. Även tillverkningen av ekologisk grädde ökade kraftigt med hela 32%, eller 210 ton. Den ekologiska konsumtionsmjölken fortsätter att vara den i särklass största produkten med en tillverkning på 68 059 ton. Även där en ökning med respektable 3 597 ton, vilket är en ökning på 5,58%. Volymerna av ekologisk ost fortsatte att minska från 278 ton till 263 ton, en minskning på drygt 5%. I förhållande till de totala tillverkningsvolymerna utgjorde den ekologiska delen för konsumtionsmjölk 6,86%, för syrade produkter 7,51%, för grädde 0,98% och för ost 0,22%. Den enskilt största produkten, sett till andel ekologisk av varugruppens totala volym, var syrade produkter med fetthalt >2%, hela 13,6% av dessa var ekologiska. Även andelen ekologisk mellanmjölk var stor i förhållande till sin varugrupp, den uppgick till 9,5% under 2005. Tillverkningsvolymerna av syrade produkter (<2% fett), grädde (>=29% fett) och konsumtionsmjölk av lättare slag ökade mest under 2005 med respektive 95%, 32% och 6%.

Större gårdar och något fler kor

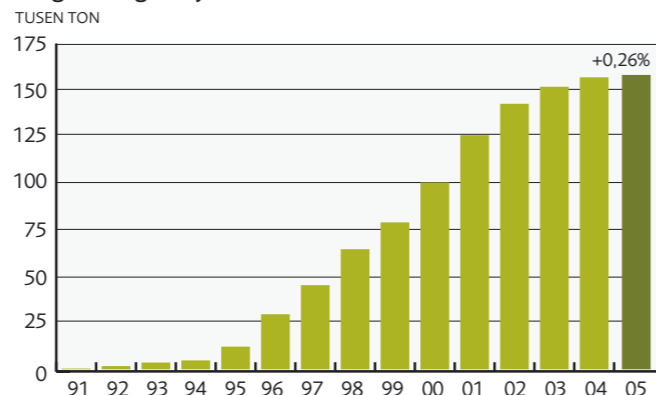
Antalet ekologiska mjölkcor uppgick till 22 321 under 2005, vilket

är 429 fler än året innan. Därmed var cirka 5,6% av alla mjölkcor i Sverige ekologiskt uppfödda. Totalt fanns det 442 ekologiska mjölkproducenter, vilket resulterar i en genomsnittlig besättningsstorlek på drygt 50 kor. Den genomsnittliga besättningsstorleken på ekologiska gårdar var något högre än mjölkcorbesättningar generellt, som låg på 46 under 2005.

Fortsatt sug på marknaden och ökad import

Efterfrågan på ekologiska mejeriprodukter fortsatte att öka under 2005 både inom dagligvaruhandeln och från storkök/offentlig sektor. Till exempel ökade Coops försäljning av ekologisk konsumtionsmjölk med 6% under 2005 (Coops totala försäljning av ekologiska mejerivaror låg på 15 534 ton under 2005) och Willys (del av Axfood) ökade sin försäljning av ekologisk konsumtionsmjölk med 30% under 2005.

Invägd ekologisk mjölk 1991-2005, tusen ton

* I september 1991 började de första 13 gårdarna leverera ekologisk mjölk.
** 1991-1997 sker invägningen hos Arla. Källa: Svensk Mjolk

Tillverkningsvolym av ekologiska mejeriprodukter 2000-2005, ton	2000					2001					2002					2003					2004					2005														
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2004-2003	2005-2004	Andel 2004*	Andel 2005*	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2004-2003	2005-2004	Andel 2004*	Andel 2005*	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2004-2003	2005-2004	Andel 2004*	Andel 2005*										
Konsumtionsmjölk	46 796	54 008	57 724	61 608	64 462	68 059	4,63 %	5,58 %	6,39 %	6,86 %	9 633	11 102	10 942	9 504	9 949	10 137	4,68 %	5,18 %	5,89 %	6,30 %	33 183	37 322	39 656	41 440	43 122	45 829	4,06 %	6,28 %	9,0 %	9,54 %	3 980	5 584	7 126	10 664	11 391	12 093	6,82 %	6,16 %	5,0 %	5,30 %
Syrade produkter	3 048	3 325	15 678*	17 534	17 949	19 916	2,37 %	10,96 %	6,82 %	7,51 %	1 988	2 369	14 676	16 622	16 882	17 838	1,56 %	5,66 %	11,9 %	13,56 %	1 060	956	1 002	912	1 067	2 078	17,00 %	94,75 %	2,0 %	1,56 %										
Grädde	476	617	717	713	661	871	-7,3 %	31,77 %	0,73 %	0,98 %	647	556	463	336	278	263	-17,26 %	-5,40 %	0,24 %	0,22 %																				
Ost	647	556	463	336	278	263	-17,26 %	-5,40 %	0,24 %	0,22 %																														
Matfett	Andelen ekologiskt matfett (Bregott Ekologiskt och Ekologiskt Smör) av varugruppens totala volym ligger på cirka 1,5%. Försäljningen ökar med 5-20%.																																							
Mjölkpulver	Milko och Falköpings mejeri producerar mindre mängder ekologiskt mjölkpulver.																																							
Totalt	50 967	58 506	74 582	80 191	83 350	89 109	3,94 %	6,91 %	4,78 %	5,00 %																														

* Andel ekologisk av varugruppens totala volym. ** År 2002 konverterades Arlas A-fil till en ren ekologisk produkt. Källa: Svensk Mjolk och mejeriföretagen

Även allt fler kommuner och landsting köper in ekologisk mjölk vilket har en stor effekt på marknaden. Den ekologiska andelen av dryckesmjölken som köps in av kommunerna och landsting i Skåne har till exempel kommit upp i 50%. Totalt går cirka 30-35% av den ekologiska dryckesmjölken som de svenska mejeriföretagen säljer till restaurang och storkök. Förutom att de svenska mejeriföreningarna säljer allt mer har även importen av ekologiska mejeriprodukter ökat markant. Siffror från KRAV visar att återcertifieringen (dvs. import) av ekologiska mejeriprodukter mer än dubblerades under 2004 (från 4,8 miljoner kronor till 11,3 miljoner kronor) och förväntades öka även under 2005. Det är bl.a. de danska företagen Tholstrup (som i september 2006 köptes av Arla Foods) och Thise mejeri, men även grekiska Kourellas mejeri (fetaost som säljs genom Fontana Foods) och ett italienskt parmesanostföretag, som exporterar till Sverige. Import av storköksprodukter såsom skivad ekologisk Gouda ost från Holland sker genom företaget Tage Lindblom. Även den europeiska marknaden för ekologiska mejeriprodukter växte som helhet kraftigt under 2005 med en försäljningsökning på cirka 26%. Den totala produktionen av ekologisk mjölk inom EU låg på cirka 1780 miljoner kilo under 2004 (Produktschap Zuivel).

Arla Foods störst

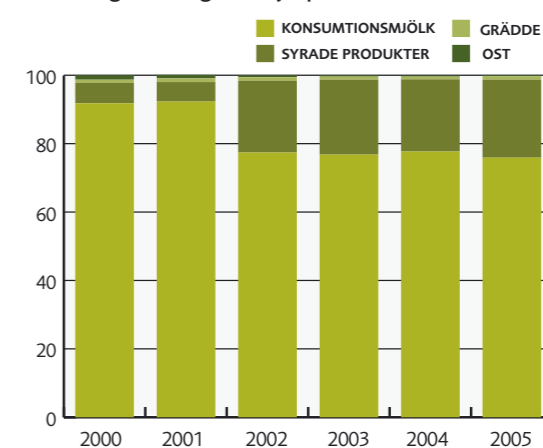
Arla Foods fortsätter att vara världsstörst på ekologisk mjölk. I Sverige har Arla Foods en marknadsandel på cirka 80% på de ekologiska mejeriprodukterna. Arla Foods invägning av ekologisk mjölk i Sverige låg på cirka 115 miljoner kg medan deras invägning i Danmark hamnade på drygt 347 miljoner kg under 2005. I Sverige har Arla Foods ett tjugotal olika ekologiska produkter som säljs genom dagligvaruhandeln samt ett storköks-sortiment. Under 2005 introducerade Arla Foods två nya produkter i Sverige: Mild Yoghurt Ekologisk Naturell och Vår finaste fil (med KRAV-ingrediensmärkning). Även de andra svenska mejerierna har ett bassortiment av ekologiska produkter. Skånemejerier har vidare Wanås ekologiska blåmöglost som bl.a. säljs på export genom Ikea. Milko och Falköpings mejeri producerar även ett ekologiskt mjölkpulver. Under 2005 lanserade Ostkompaniet (ett dotterbolag till Milko och Skånemejerier) en ny ekologisk hushållsost som tillverkas med enzymer i stället för löpe, och som ska tilltala även striktare vegetarianer. Skånemejerier breddade även sitt ekologiska storköks-sortiment. Vidare produceras några tiotusentals liter ekologiskt glass i Sverige av bl.a. SIA Glass och Pipers Glace. Det finns även en del småskaliga förädlare, såsom Väddö gårdsmejeri och Boxholms mejeri, som främst specialiserar sig på osttillverkning.

Små förändringar i merbetalningen

Merbetalningen för ekologisk mjölk ändrades något under 2005 för producenter inom Skånemejerier. Merbetalningen sänktes med 5 öre/kg och delades upp på ett grundtillägg och ett kvalitetstillägg. För de övriga mejeriföreningarna var merbetalningen oförändrad. Samtidigt sjönk grundavräkningspriset med 8 öre till 275 öre/kg (medeltal för landet).

Merbetalningen är nödvändig för att kompensera för en upp till 5-10 % lägre mjölkavkastning per djur, högre foderkostnader, dyrare kalvuppfödning (helt mjölk 3 månader) och även längre karenstider efter behandlingar. Vidare finns det inom den ekologiska djurhållningen krav på att korna ska vara ute på bete en längre period, allt för att korna ska få leva ett naturligare liv. Ekologisk produktion säkerställer dessutom en tydlig balans mellan djurhållning och växtodling genom att 50 % av kornas foder produceras på gården. ■

Fördelning av ekologiska mejeriprodukter 2000-2005, %

År 2002 konverterades Arlas A-fil till en ren ekologisk produkt. Källa: Svensk Mjolk

Ekologisk get- och fåröst

Förutom ekologiska mejeriprodukter gjorda på komjölk finns det även en del ekologiska get- och fårmjölkprodukter, det handlar främst om ost. I Sverige sker denna produktion uteslutande på småskaliga gårdsmejerier. Totalt fanns det 332 ekologiska mjölkfår och 82 mjölkgetter i Sverige under 2005. Gideå get, Bränna getgård och Högås getgård är exempel på företag med ekologisk tillverkning av getost.

Det finns även en del företag som tillverkar får- och getost där råvarorna är ekologiska men som har valt att inte certifiera förädlingsledet.

Exempel på små och stora KRAV-anslutna förädlingsföretag

- Arla Foods
- Boxholm Mejeri
- Engelholms Glass
- Falbygdens Ost
- Falköpings Mejeri
- Frödinge Mejeri
- Gefleortens Mejeriförening
- Järna Mejeri
- Milko
- Nordgårdsost
- Norrmejerier
- Pipers Glace
- Semper
- SIA Glass
- Skånemejerier
- Väddö Gårdsmejeri

Merpris till producenter för ekologisk mjölk, 2005, per kg

Arla Foods	50 öre
Falköpings Mejeri	50 öre* (45+5)
Gefleortens Mejeriförening	40 öre
Milko	50 öre
Norrmejerier	50 öre* (40+10)
Skånemejerier	55 öre* (30+25)

* inklusive kvalitetstillägg, t ex uppfylla krav på celltal, sporer och bakterier

Mer information:

Nätverk för mjölk inom Ekologiska Lantbrukarna.
Kontakt:
Carl-Erik Ehrenkrona
carl.erik@hulterstad.com
Telefon: 0733-81 45 31

Svag försäljningsökning och ytterligare prispress under 2005

Efter en rekordartad ökning av efterfrågan på ekologiska ägg i slutet av 90-talet och början av 2000-talet har ökningen avstannat rejält under 2005. Marknaden för ekologiska ägg växte med endast 1–2,5% under 2005 (Ekoweb). Samtidigt minskade den procentuella andelen invägda ekologiska ägg av packeriernas totala invägning av ägg för första gången på många år, från att ha utgjort cirka 6,6% av invägningen under 2004 till 6,1% under 2005. Nyttjandegraden (andelen ekologiska ägg som säljs som ekologisk på marknaden) har därmed ökat; tillgång och efterfrågan har kommit i balans. Det genomsnittliga producentpriset sjönk ytterligare med cirka 7% under 2005. Lönsamhetsutvecklingen för ekologiska äggproducenter har därmed blivit alltmer bekymmersam.

Koncentration hos packarna och stora/medelstora producenter

På hösten 2005 bildades det nya äggpackeriföretaget Stjärnagg AB, där de tidigare packerigrupperingarna Stjärnagg och Lokalpackarna ingår (totalt 10 packeriföretag). Därmed blev Stjärnagg AB den största packeriaktören på den svenska marknaden för ägg, även när det gäller ekologiska ägg. Stjärnagg AB kontrollerar cirka 40% av marknaden med en försäljning på cirka 2 miljoner kilo ekologiska ägg. Svenska Lantägg har en marknadsandel på cirka 35% med en försäljning på 1,8 miljoner kg och Kronägg har en andel på 20% med en försäljning på 1 miljoner kg. De mindre lokala-/gårdspackeriföretagen uppskattas ha en sammanlagd marknadsandel på 5% eller 0,25 miljoner kg ekologiska ägg (siffror enligt Ekoweb). Försäljningsökningarna av ekologiska ägg hos packerierna låg för Stjärnagg på cirka 5 procent, för Kronägg på cirka 2 procent och för Svenska Lantägg var den oförändrad (Ekoweb).

Totalt fanns det 99 ekologiska äggproducenter under 2005 (KRAV). Spridningen i besättningsstorlek är mycket stor. Ett drygt

30-tal av hönserierna har en besättningsstorlek på färre än 1000 värphöns. Den största gruppen är de medelstora äggproducenterna, medan några få hönserier har en besättningsstorlek på mellan 10 000–20 000 ekologiska värphöns.

Butiksförsäljning dominerar

Ekologiska ägg tillhandahålls av cirka 90 procent av Sveriges dagligvaruhandelsbutiker. Hos Coop Sverige står de ekologiska äggen för mellan 25–38 procent (beroende på butikskoncept) av den totala äggförsäljningen, försäljningen fortsatte att öka med mellan 3–5 procent under 2005. Hos ICA låg andelen ekologiska ägg av den totala försäljningen av ägg på cirka 6% under 2005 och försäljningen ökade med 12–17 procent. (Detta gäller försäljningsflödet som går via ICA centralt, många ICA handlare köper även på egen hand in ekologiska ägg lokalt.) För Axfoods del var andelen ekologiska ägg cirka 13%, ingen försäljningsökning mättes under 2005 (Källa: Ekoweb och företagen).

Försäljningen av ekologiska ägg till restauranger, offentliga storkök (landsting och kommuner) och industri är mycket liten. Det är oftast priset som är avgörande för dessa kundsegment, och det är inte där de ekologiska äggens konkurrensfördel ligger. Det börjar dock finnas vissa öppningar, inte minst på grund av att offentliga storkök börjar få allt hårdare krav på sig att köpa in en större andel ekologiska livsmedel.

Förutom skalägg finns det även ekologisk äggmassa som görs av fränsorterade ägg. Det är cirka 8–12% av de invägda äggen som går den vägen. Hittills har avsättningen på ekologisk äggmassa dock varit mycket liten. Ekologisk äggmassa säljs därmed med ett lägre pris som konventionell äggmassa, och tynger prisbilden för de ekologiska äggen.

Drygt 365 000 ekologiska höns

Totala antalet ekologiska värphöns gick upp med drygt 15 500 under 2005 och hamnade därmed på cirka 365 000, det är en ökning på knappt 4,5%. Dessa lade sammanlagt cirka 6 000 ton ekologiska ägg.

Ytterligare prispress

Äggpriset fortsatte att sjunka under 2005, på både de ekologiska äggen, ägg från frigående höns och burägg. Det genomsnittliga priset på ekologiska ägg sjönk med 6% under år 2004 och det sjönk ytterligare 7% under 2005. Det genomsnittliga äggpriset på ekologiska ägg låg på 16,50 kr/kg år 2004 och hamnade på 15,34 kr/kg år 2005. Den negativa prisutvecklingen, tillsammans med att kostnaderna snarare ökar än minskar, har gjort att lönsamheten hos äggproducenterna har blivit mycket pressad.

Ett betydande merpris på ekologiska ägg är nödvändigt för att täcka högre kostnader för foder, djurinköp, byggnader (inkl. rastgård/hagar, eventuell veranda, lägre beläggning osv.), merarbete och mycket annat; allt i strävan för att hönan ska kunna leva ett så naturligt liv som möjligt. ■

Förädlade äggprodukter

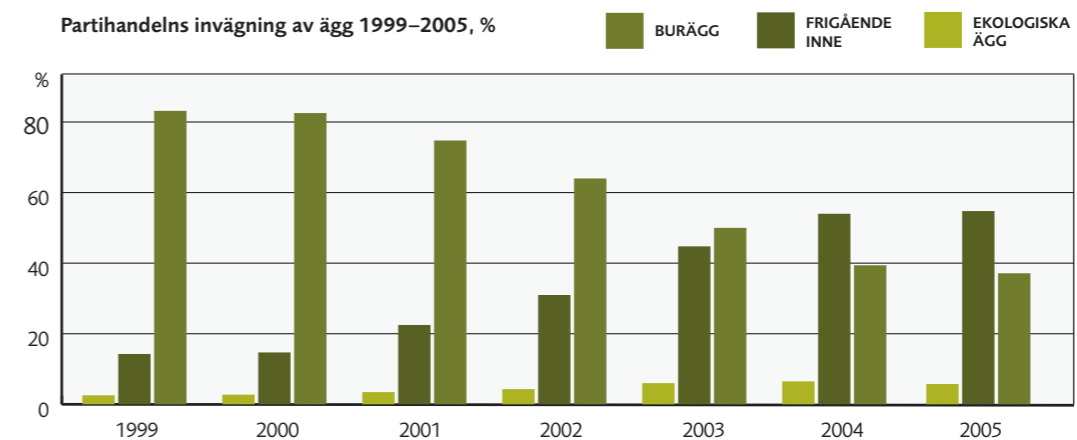
Även om förädlade produkter på ekologiska ägg är relativt sällsynta på marknaden så existerar de. Bland annat Kavli tillverkar en ekologisk majonnäs, företaget Laggen i Ludvika tillverkar ekologiska pannkakor, Dinkelpastamakarna i Enköping tillverkar dinkelpasta med ägg i, och till och med Skånsk spettekaka gjord på ekologiska råvaror finns att tillgå från Offerlinds Spettkaksbageri.

Exempel på små och stora KRAV-anslutna äggpackerier och förädlingsföretag

- Adelsö Ägg*
- Gesala Ägg
- Gotlandsägg*
- Hallands Ägg**
- Källbergs Industri
- Kronägg
- Lilla Alsbo Ägg*
- Norrlandsägg**
- Roslagsägg
- Svenska Lantägg
- Täljestads Ägg
- Uggelsta Ägg
- Väst kustägg i Halmstad*

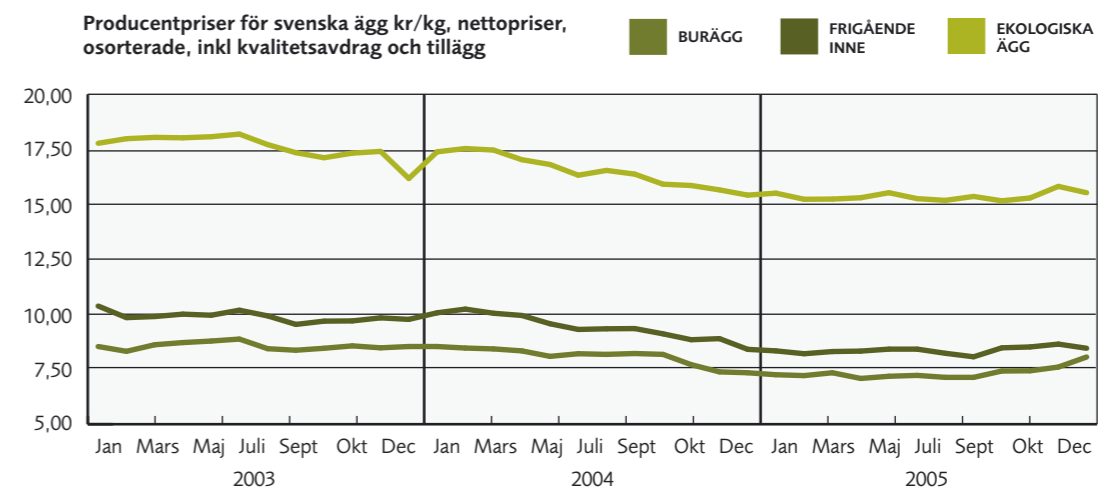
* ingår i Lokalpackarna, och sedan hösten 2005 del av Stjärnagg
 ** del av Stjärnagg

Partihandelns invägning av ägg 1999–2005, %

Källa: EuroEgg & Business

Producentpriser för svenska ägg kr/kg, nettopriser, osorterade, inkl kvalitetsavdrag och tillägg

Källa: EuroEgg & Business

Mer ekologisk mat

Att profilera och kommunicera ekologisk mat är en viktig del av vårt arbete. Ekologiska Lantbrukarna arbetar för en positiv marknadsutveckling. Volymerna ska öka med bibehållen trovärdighet och mångfald för den ekologiska maten.

Ett viktigt redskap är utbildningen **Bondens Ekologi**. Varje år utbildas ca 500 personer inom handel, grossister, livsmedelsföretag, media och skolor om ekologiskt lantbruk. Utbildningen sker ute på en gård och deltagarna får tillfälle att ställa frågor direkt till bonden. Ett annat viktigt redskap för att profilera ekologisk mat är **Ekobonde på besök**. Det innebär att bonden själv för en dag kommer till butiken/skolan för att svara på frågor om ekologiskt lantbruk. För mer information om de båda aktiviteterna se vår hemsida www.ekolantbruk.se/utbildningochevent.

Det osynliga goda är namnet på vår informationsbroschyr om ekologisk mat. Broschyren är speciellt framtagen för att spridas vid det direkta mötet mellan lantbrukare och konsument, exempelvis i gårdsbutiker, vid torgförsäljning eller självplock. Det osynliga goda kan beställas utan kostnad från vårt kansli. Marknadssammanställningen **Växande Marknad** uppdaterar vi årligen för att öka kunskapen om marknaden. På vår hemsida www.ekolantbruk.se och i vår medlemstidning Ekologiskt lantbruk finns också aktuell marknadsinformation.

Vi stöttar också arbetet med småskaliga avsättningskanaler, exempelvis Bondens Egen Marknad, abonnemangssystem och lokala varumärken för ekologisk mat. För att aktivt driva på marknadsutvecklingen organiserar vi även regelbundna branschseminarier.